

Cristinel MUNTEANU

Tipuri de sinonimie

1. Preliminarii

Se afirmă că sinonimia, indiferent de tip, reprezintă o parte importantă a noțiunii de *echivalență lingvistică*. Aceasta din urmă ar include, pe lângă sinonimie, „orice construcție sintactică, simplă (sintagmă) sau complexă (propoziție, frază, context), care redă, în «structura de suprafață», același conținut noțional din «structura de adâncime»” (Zugun 2000: 232). Nu întâmplător, O. Ducrot include definiția sinonimiei în capitolul *Structures superficielles et structures profondes* din dicționarul la care este coautor, numai că definiția dată de el lărgeste nepermis de mult limitele sinonimiei suprapunând-o, practic, echivalenței lingvistice așa cum o înțelegem noi: „Deux expressions (mots, groupes de mots, énoncés) sont dites *synonymes* si elles ont même sens, tout en étant matériellement différentes.” (Ducrot & Todorov 1972: 302).

1.1. Poate fi constatată frecvent tendința ca tot ce înseamnă echivalență semantică să fie catalogat drept fapt de sinonimie, după cum înșiși termenii *éivalent* și *éivalentă* au devenit sinonime (relative) cu *sinonim*, respectiv *sinonimie*. Sorin Stati pune acest fapt pe seama lingvisticii moderne în cadrul căreia a avut loc o adevărată revoluție, atât în privința conceptelor, cât și a terminologiei: „En

linguistique moderne, qui a révolutionné la terminologie traditionnelle soit par la création des termes nouveaux, soit par le changement sémantique des termes «classiques», on emploie *homonymie* et *synonymie* pour des faits qui relèvent de tous les niveaux du langage” (Stati 1966: 133).

1.2. Eugeniu Coșeriu consideră că situațiile de tipul *Ion a citit această carte – Această carte a fost citită de Ion* sunt fenomene de „«sinonimie cognitivă», adică de echivalență în desemnare” (Coșeriu 2000: 129)¹. «Sinonimia cognitivă» nu ține de sinonimia propriu-zisă, de vreme ce privește desemnarea și structura de adâncime, adică nivelul universal (realitatea extraverbală). Sinonimia propriu-zisă este, întotdeauna, intralingvistică. Cu totul altceva este să definești sinonimia. Definiția se face la modul universal: nu definim sinonimia în limba română sau în limba engleză, ci definim sinonimia în general (ca noțiune).

2. Tipologia sinonimiei

Cercetările ultimelor decenii au evidențiat mai multe tipuri de sinonime și sinonimii, chiar pentru fiecare nivel al limbii în parte. Astfel, pe lângă *sinonimia lexicală*, mai pot fi relevate *sinonimia fonetică*, *sinonimia afixală*, precum și cea *morfologică*, cea *sintactică*, cea *frazeologică* și cea *lexico-frazeologică*². Mai mult decât atât, se poate vorbi și de *sinonimie paremiologică*, cu rezerva că astfel de enunțuri aparținând discursului repetat (în sens coșerian) nu țin de limbă (adică de competența idiomatică), ci de discurs.

2.1. Sinonimia fonetică

Sinonimia fonetică (exprimată prin alofone) apare în cazuri de neutralizare a opozițiilor fonologice, de pildă între *s* și *z* în *cismă – cizmă* sau *desvolta – dezvolta*. De asemenea, se consideră că tot sinonimie fonetică întâlnim și atunci când lexemul se menține, modificându-se doar accentul sau lungimea, prin repetarea unor sunete: *brávo!* / *bráavo!* / *bravó!* (cf. Zugun 2000: 231). Sorin Stati aprecia că în unele limbi *s* înaintea de *p*, *t*, *k* și *z* înaintea de *b*, *d*, *g* reprezintă arhifonemul [s]; așadar, avem de-a face cu o sinonimie, de vreme ce există diferență de expresie și identitate de conținut fonologic (Stati 1966: 134).

Deși sinonimia fonetică nu este o sinonimie în adevăratul sens al cuvântului, întrucât de sens nu se poate vorbi decât abia începând cu *morfemul* (cea mai mică unitate lingvistică dotată cu semnificație), totuși ea poate fi acceptată numai dacă acordăm fonemului un „sens” în accepția oferită de É. Benveniste: „*Sensul* unei unități lingvistice se definește ca fiind capacitatea acesteia de a integra o unitate de nivel superior” (Benveniste 2000, I: 120).

Idei originale privind sinonimia fonetică întâlnim la G. I. Tohăneanu, care apreciază că, la nivelul sunetelor, „fonetismele neliterare (populare, regionale, arhaice) creează, prin simplă raportare la formele literare corespunzătoare, cupluri de «sinonime»” (Tohăneanu 1976: 17). Într-o astfel de situație s-ar găsi forme precum *sară* față de *seară*, *plăcé* față de *plăcea*, *rumpe* față de *rupe* etc., atunci când scriitorii optează pentru ele din motive de expresivitate. Reputatul stilistician socotește că alegerea unei variante accentologice (de regulă, neliterară) a unui cuvânt (*gingaș* – *gingăș*, *áripă* – *arípă*) se încadrează tot în sfera sinonimiei fonetice (*ibid.*: 21). În continuare, G. I. Tohăneanu consideră că și preferința (din intenții artistice) pentru „cuvintele ample, cu multe silabe, sau, dimpotrivă, pentru cele cu volum fonetic redus este, de asemenea, o ipostază a sinonimiei fonetice” (*ibid.*: 22) și, la fel, în cazul atragerii unor cuvinte cu sonorități sugestive, în dauna altora (*ibid.*: 23). În realitate, aceste situații nu se încadrează la sinonimia fonetică, ci la cea lexicală *in absentia*, unde opțiunea este motivată de rațiuni care țin de simbolismul fonetic, de prozodie, de puterea de sugestie a cuvintelor etc. (vezi Munteanu 2007: 79-86). Cât despre forme precum *sară* față de *seară*, *plăcé* față de *plăcea*, *rumpe* față de *rupe* etc., credem că acestea sunt, de fapt, *variante lexicale* (populare, regionale, arhaice) în raport cu forma lexicală tip (literară) și nu fenomene ale sinonimiei fonetice³.

Dar G. I. Tohăneanu se referă la limbajul literaturii artistice, fiind conștient că formele respective sunt variante ale corespondentelor lor literare. Așadar, dintr-un alt punct de vedere, se poate admite că într-un număr de contexte determinate (adică de cuvinte) asistăm la un fenomen de sinonimie fonetică diatopică (sau, după caz, sinonimie fonetică diacronică, diastratică sau chiar diafazică⁴) între anumite sunete sau grupuri de sunete. De exemplu, consoanele *h* și *v* sunt sino-

nime în contextele *_ulpe*, *_ultan*, *_olbură* etc. (*hulpe* / *vulpe*; *hultan* / *vultan*; *holbură* / *volbură*), vocalele *a* și *ă* sunt sinonime în contextele *v_dană*, *b_trân* etc. (*vadană* / *vădană*; *batrân* / *bătrân*), diftongii⁵ *ie* și *ia* sunt sinonimi în contextele *bă_t*, *tămă_t* etc. (*băiet* / *băiat*; *tămâiet* / *tămâiat*). În aceste situații, opozițiile dintre sunetele amintite se neutralizează, căci, deși avem diferență de expresie, există identitate de conținut fonologic.

Discuția aceasta este valabilă, mai ales, în cazul stilului beletristic, unde scriitorii topesc diferențele dintre faptele aparținând unor sisteme diferite din nevoia de expresivitate. Este și motivul pentru care Tohăneanu distinge între stratul dialogat și stratul narativ, fiind de părere că „sinonimele” din replicile personajelor sunt mai sugestive decât cele din exprimarea naratorului.

2.2. Sinonimia afixală

Și între afixe se stabilesc relații de sinonimie. Se poate vorbi, așadar, de sinonimie prefixală (de pildă, între prefixele *ne-* și *in-* în *necapabil* / *incapabil*) sau de sinonimie sufixală (de exemplu, între sufixele *-iță*, *-uță*, *-ușă*, *-ușcă* în *mierliță* / *mierluță* / *mierlușă* / *mierlușcă*) (cf. Zugun 2000: 231). Mariana Andrei adaugă și *sinonimia afixoidală* (care poate fi *prefixoidală* și *sufixoidală*), dând și exemple: *bi-* și *di-*, *demi-* și *semi-*, *mini-* și *micro-* sunt sinonime prefixoidale, iar *-fag* (din *antropofag*) și *-vor* (*carnivor*) sunt sinonime sufixoidale (Andrei 2003: p. 38). Nu știm dacă ideea acestui tip de sinonimie îi aparține sau dacă este preluată dintr-o lucrare a lui Theodor Hristea, consultată în manuscris (*Tipuri de sinonimie în limba română*), spre care trimite uneori.

Pentru sinonimia sufixală, interesant este un studiu al Laurei Vasiliu (1981: 314-332) care descrie un bogat inventar de serii de sufixe sinonime prin compararea definițiilor derivaționale ale cuvintelor, după ce, în prealabil, au fost lăsate la o parte notele particulare reprezentate de sensurile bazelor. Cercetătoarea consideră că „seriile de sufixe sinonime astfel degajate au caracter virtual datorită faptului că sunt constituite prin neglijarea contribuției bazelor de derivare la definiții” (*ibid.*: 317). O observație importantă ar fi aceea că sufixele monosemantice sunt foarte rare, termenii seriilor sinonimice fiind în majoritatea cazurilor sufixele printr-unul din sensurile lor. Se evidențiază faptul că

„la nivelul sufixelor aceste serii reprezintă cazuri de sinonimie parțială” (*ibid.*).

Într-un articol clasic, din 1978, Theodor Hristea făcea câteva remarci pe marginea cărții lui G. I. Tohăneanu, *Dincolo de cuvânt* (București, 1976), recunoscând meritul incontestabil al acestuia „de a fi contribuit la acreditarea ideii că sinonimia nu caracterizează numai vocabularul, ci se întâlnește în toate compartimentele limbii” (Hristea 1978: 8), dar aducând și o serie de amendări de natură teoretică. Printre altele, preciza că la clasificarea sinonimelor făcută de Tohăneanu s-ar mai putea adăuga și sinonimia *afixală* (divizată în *prefixală* și *sufixală*). Împărtășim punctul de vedere al lui Th. Hristea, cu observația că, totuși, întâietatea, măcar pentru *sinonimia sufixală*, se cuvine acordată tot lui Tohăneanu care, într-o lucrare anterioară (*Stilul artistic al lui Ion Creangă*, București, 1969), în cercetarea surselor expresivității marelui povestitor, evidențiasse că în anumite contexte (de pildă, în *Povestea lui Harap-Alb*) un sufix augmentativ și un sufix diminutival pot deveni sinonime (vezi, de exemplu, fie *buzoai*, fie *buzișoare* în caracterizarea lui Gerilă). Redăm un fragment care confirmă că Tohăneanu se gândise la acest tip de sinonimie: „Trebuie să menționez [...] că ultimele observații formulate nu ne-au îndepărtat decât formal de aria, atât de vastă, a sinonimiei, ba aș zice că, dimpotrivă, ne-au îngăduit să o extindem și la domeniul formării cuvintelor (s.n. C.M.), unde se poate vorbi, cred, de sufixe cu valoare sinonimică” (*ibid.*: 133).

2.3. Sinonimia gramaticală

Pornind dinspre principiile care ordonează sinonimia lexicală (principiul identității informației semantice și stilistice și principiul comutabilității în context), Luminița Hoarță Lăzărescu definește *sinonimia gramaticală* ca reprezentând „mijloace diferite de transmitere a unei informații comune [...], nemaifiind vorba despre informația semantică (și stilistică), ca în cazul sinonimiei lexicale, ci despre informația gramaticală” (Hoarță Lăzărescu 1999: 18). Informația gramaticală este constituită din informația gramaticală de tip categorial în morfologie și din informația sintactică (adică funcția sintactică) în sintaxă (*ibid.*: 19).

2.3.1. Sinonimia morfologică

Sunt sinonime morfologice (alomorfe), de pildă, formele de prezent *prind - prinz*, *simt - simț*, sau formele de viitor *va veni / are să vină / o*

să vină / a veni / veni-va etc. (cf. Zugun 2000: 231). Pentru o abordare extinsă asupra sinonimiei morfologice, vezi studiul deja amintit al Luminiței Hoarță Lăzărescu (1999: 19-44).

2.3.2. Sinonimia sintactică

Avem de-a face cu sinonimie sintactică în cazuri precum *sora mamei / soră mamei* (atribut exprimat prin substantiv în genitiv / prin substantiv în dativ) ori *s-a manifestat favorabil pentru plecarea lui / plecării lui* (complement de relație exprimat prin substantiv în acuzativ cu prepoziție / substantiv în dativ) (cf. Zugun 2000: 231).

De fenomenul sinonimiei sintactice s-a ocupat pe larg Luminița Hoarță Lăzărescu (1999: 45-129). Ar fi interesant să se cerceteze și *sinonimia sintactică în contact*. Oferim un exemplu din poezia *Epigonii* a lui M. Eminescu: „«Moartea succede vieții, viața succede la moarte»”, în care un complement indirect neprepozițional din dativ devine sinonim sintactic („de gradul al 2-lea”, cf. Hoarță Lăzărescu 1999: 90) cu un complement prepozițional din acuzativ.

2.4. Sinonimia lexicală

Întrucât sinonimia lexicală a beneficiat, dintotdeauna, de o atenție sporită din partea specialiștilor, ne vom mulțumi să spunem aici că sinonimele lexicale sunt definite îndeobște ca „două sau mai multe cuvinte cu înțelesuri identice sau apropiate”. Astfel, sunt considerate sinonime unități lingvistice precum: *timp – vreme*, *lexic – vocabular*, *salivă – scuipat* etc. Se consideră că sinonimia lexicală este, de departe, „cea mai bogată, mai variată și mai complexă sinonimie” (Zugun 2000: 231). Bucurându-se de un vechi prestigiu, ea tinde să împrumute celorlalte tipuri de sinonimie o parte din mijloacele de analiză sau din clasificările ei.

2.5. Sinonimia frazeologică

Același tip de relație semantică, ce se stabilește între unități lexicale, se poate institui și între unitățile frazeologice. Așadar, sunt sinonime, de pildă, expresii precum: *a da ortul popii*, *a da colțul*, *a-și da duhul* etc., toate însemnând ‘a muri’. Nu insistăm aici asupra sinonimiei frazeologice, fiindcă am tratat-o în detaliu într-o lucrare aparte (vezi Munteanu 2007).

2.6. Sinonimia lexico-frazeologică

Atunci când raportul de sinonimie are loc între un cuvânt și o expresie / locuțiune, se poate vorbi despre o sinonimie lexico-frazeologică. Bunăoară, seria *a muri / a deceda / a pieri / a-și da duhul / a da colțul / a da ortul popii* etc. ilustrează tocmai acest tip de sinonimie (pentru amănunte, vezi, de asemenea, Munteanu 2007, unde i-am consacrat un capitol special).

2.7. Sinonimia paremiologică

Cel care a impus, probabil, termenul de *sinonimie paremiologică* și a analizat corespunzător acest fenomen este cercetătorul rus G. L. Permyakov⁶, care definește acest tip de sinonimie astfel: „Două sau mai multe proverbe sunt sinonime dacă transmit aceleași relații logice, se referă la aceleași entități și coincid în funcția lor pragmatică, fapt pentru care se pot substitui reciproc în unul și același context fără vreo modificare a sensului global”⁷ (Permyakov 1979: 249).

Pot fi catalogate ca sinonime, așadar, proverbe ca: *Buturuga mică răstoarnă carul mare*, *Picătura mică găurește piatra tare* și *Scânteia mică face pălălaia mare*, iar acest aspect a fost sesizat în trecut, intuitiv, și de folcloriștii români, care au observat totodată că, deși formulele paremiologice amintite trimit spre aceeași situație, la o privire atentă se relevă nuanțe distinctive: în primul proverb accentul cade pe elementul surpriză, în al doilea este subliniată tenacitatea, iar în al treilea, eficacitatea acțiunii (Eretescu 2004: 231-232). Totuși, cei mai mulți folcloriști înclină să considere aceste cazuri de sinonimie paremiologică drept „exemple de variante paralele”: *Unii cântă, alții joacă; Unii țes pânză și alții o poartă; Unii sapă viile, alții beau vinurile*⁸ (*ibid.*: 232). Ne declarăm de acord cu Permyakov atunci când critică această tendință, specificând că la nivel paremiologic ele trebuie socotite nu variante, ci sinonime sau „co-variante egale” (Permyakov 1979: 250). De sinonimie în cadrul paremiologiei s-a ocupat și Elena Slave, numai că lingvista română s-a arătat interesată doar de relațiile cuvintelor din interiorul proverbelor, apreciind, de exemplu, că *ciob* și *oală spartă* sunt sinonime în *Râde ciob de oală spartă*, după cum tot sinonime sunt și *drac* și *satana* în *Fuge de dracul și dă peste satana*⁹.

Sinonimia paremiologică poate apărea și în discurs, nu numai ca fapt de inventar. Iată un exemplu din basmul *Ileana Simziana*, în redarea

lui Petre Ispirescu. Când prima fată se întoarce acasă după încercarea (eșuată) de a depăși prima probă, împăratul o dojenește: „– Nu-ți spuneam eu, fata mea, că *nu toate muștele fac miere?*”. La fel pățește și cea de-a doua și împăratul o întâmpină (după nici 10 rânduri de text) cu replica: „– Ei, fata mea, nu ți-am spus eu că *nu se mănâncă tot ceea ce zboară* (s.n.)?”. În acest caz, Ispirescu alternează cele două proverbe pentru a varia expresia lingvistică. Anton Pann, în schimb, utilizează, ca scop în sine, sinonimia paremiologică pentru multe dintre textele rimate din *Povestea vorbii*: „Vezi bârna din ochiul tău / Și nu vorbi pe-alt de rău. / Spre pildă: / Când vei vorbi de mucos, / Nici tu să fii urduros. [...] A semănat crastaveți / și au răsărit scăieți. / Sau că / Tata avea armăsar, / Dar el a ieșit măgar. [...] Chelului despre chilie / Să nu-i spui vreo istorie. / Și / Cu pleșuvul când vorbești / Tigvă să nu pomenești”.

2.8. Alte tipuri de sinonimie

Mariana Andrei (2003: 38) mai vorbește și despre sinonime *onomastice*, împărțite în sinonime *toponimice* (ex.: *Bălgrad / Alba Iulia; Bizanț / Constantinopol / Istambul* etc.) și sinonime *antroponimice* (*Teodora / Dora; Silvica / Ica* etc.). Suntem de acord că acestea constituie un tip special de sinonimie, cel al numelor proprii, dar avem rezerve în ceea ce privește exemplele date pentru ilustrarea *sinonimiei antroponimice*. Dacă un hipocoristic (formă de alint prescurtată) ca *Dora* este sinonim cu *Teodora* (forma din care provine), atunci se poate afirma și că toate abrevierile (de pildă *cca, etc.*) sunt sinonime cu formele supuse abrevierii (*circa, et caetera*). În realitate, ele nu sunt sinonime, ci sunt ceea ce sunt (fie-ne permisă tautologia), adică *abrevieri*. Cel mult, se poate admite, pentru sinonimele antroponimice, că, de exemplu, numele zeităților romane precum *Marte, Venus, Bachus* etc. sunt sinonime în limba (și cultura noastră) cu corespondentele lor grecești: *Ares, Afrodita, Dionisos* etc., întrucât pentru noi ele au (cam) aceeași valoare de simbol. De asemenea, numele *Ulise* și *Odiseu* sunt sinonime, nu în latină, respectiv în greacă, ci în română, unde ambele au fost adoptate pentru a-l desemna pe celebrul erou homeric. Numai cu astfel de exemple se poate asigura o coerență în cadrul sinonimiei onomastice (toponimice și antroponimice).

3. Concluzii

În încheierea prezentării principalelor tipuri de sinonimie (prezentare în care am acordat mai mult spațiu tocmai tipurilor de sinonimie... atipice)¹⁰ se pot face câteva observații:

(a) După cum am văzut, se vorbește de sinonimie și în domeniul foneticii, al morfologiei și al sintaxei. Credem că de sinonimie (< gr. *synonymia* ‘asemănare de nume’), în adevăratul sens al cuvântului, ar trebui să se vorbească doar în cazul cuvintelor și al unităților frazeologice¹¹, pentru celelalte compartimente fiind mai potrivit termenul de echivalență. (De altfel, s-a observat deja că mulți lingviști folosesc, pentru respectivele situații, termenul *sinonimie* pus între semnele « ».) În consecință, pentru noi, sinonimia lexicală, cea frazeologică și cea lexico-frazeologică reprezintă singurele tipuri de sinonimie propriu-zisă, autentică¹².

(b) Din expunerea de până acum rezultă că fenomenul sinonimiei (de orice tip ar fi el) poate fi studiat atât ca fapt de inventar (la nivelul limbii) după gramatici și dicționare, ca ansamblu de posibilități de exprimare a aceluiași conținut lingvistic, cât și ca fapt de context/discurs (la nivelul vorbirii), interesând stilistica sau lingvistica textului.

(c) Mai profitabilă pentru cercetare este abordarea sinonimiei în context, din punct de vedere funcțional, aspect asupra căruia am și insistat într-una dintre cărțile noastre (vezi Munteanu 2007).

Note ■ ¹ De altfel, în *op. cit.*, p. 130, Coșeriu utilizează termenul *sinonimie cognitivă* cu ghilimelele de rigoare. Acestor tipuri de fenomene E. Coșeriu le consacră un întreg capitol, *Transformările*, în *op. cit.*, p. 217-232.

² În lingvistica românească, deși ideea apare inițial la Sorin Stati (1966: 133-146), se crede că cel care are întâietate este G. I. Tohăneanu, el încercând să demonstreze că „sinonimia nu caracterizează numai vocabularul, ci se întâlnește în toate compartimentele limbii” (Tohăneanu 1976: 11-65).

³ G. I. Tohăneanu argumentează aceeași idee și în studiul *Sinonimia fonetică la Sadoveanu*, din volumul colectiv *Studii de stilistică, poetică, semiotică* (Cluj Napoca, 1980, p. 42-49): „la nivelul sunetelor, se poate accepta, cred, afir-

mația că între forma literară și cele neliterare ale aceleiași cuvânt – fie ele populare, regionale sau arhaice – se poate constitui un raport de *sinonimie fonetică*” (*op. cit.*, p. 42). Din creația sadoveniană, lingvistul român oferă dublete precum: *băiet* / *băiat*, *camară* / *cămară*, *hulpe* / *vulpe* etc.

⁴ Vezi cele spuse de Dimitrie Cantemir în a sa *Descriptio Moldaviae* despre absența palatalizării în vorbirea bărbaților (cu excepția „feciorilor de babă”), palatalizare care, în schimb, caracteriza rostirea femeilor.

⁵ Sau, eventual, vocalele *e* și *a* sunt sinonime în acele contexte.

⁶ Într-o comunicare din 1971, *On paremiological homonymy and synonymy*, publicată cu același titlu și în revista „Proverbium”, 1974, nr. 24, p. 941-943.

⁷ În original: „Two or several locutions (= *paremias*, n.n. C.M.) are synonyms if they convey the same logical relationships, refer to the same entities and coincide in their pragmatic function, due to which they can replace each other in one and the same context without any change in the overall meaning”.

⁸ O formulă mai plastică și mai cunoscută este *Boii ară și caii mănâncă*.

⁹ Elena Slave, *Organizarea sintagmatică și semantică a proverbelor*, în *Probleme de lingvistică generală*, vol. V, Ed. Academiei, București, 1967, p. 181 și p. 184.

¹⁰ Tot Mariana Andrei menționează și *sinonimia grafică*, exemplificabilă „prin cele două litere *î* (din *i*) și *â* (din *a*) care notează aceeași realitate fonetică în «contexte» indicate de actualele norme ortografice” (Andrei 2003: 37), dar acest tip nu prezintă interes pentru noi.

¹¹ De aceeași părere este și Liviu Groza: „Termenii *sinonimie*, *omonimie*, *antonimie*, *paronimie* au în componența lor termenul grecesc *ὄνομα* [*ónoma*] care înseamnă «cuvânt, nume». În mod firesc, termenii amintiți ar trebui să se refere la cuvinte și la unități frazeologice care, prin definiție, sunt echivalente reale sau potențiale ale cuvintelor propriu-zise, și nu la orice element de expresie lingvistică, de felul fonemelor sau afixelor” (Groza 2004: 64).

¹² Sinonimia paremiologică nu intră în aceeași sferă, întrucât proverbele „sunt semne ale situațiilor sau ale relațiilor dintre obiecte”, spre deosebire de cuvinte și unități frazeologice, care sunt „semne ale obiectelor” (Permyakov 1979: 35).

**Bibliografie
selectivă**

Andrei 2003 = Mariana Andrei, *Sinonimia frazeologică și lexico-frazeologică în limba română*, Editura Universității din Pitești, Pitești, 2003.

Benveniste 2000, I = Émile Benveniste, *Probleme de lingvistică generală*, vol. I, Editura Teora, București, 2000.

Coșeriu 2000 = Eugeniu Coșeriu, *Lección de lingvistică generală*, Editura Arc, Chișinău, 2000.

Ducrot & Todorov 1972 = Oswald Ducrot, Tzvetan Todorov, *Dictionnaire encyclopédique des sciences du langage*, Éditions du Seuil, Paris, 1972.

Eretescu 2004 = Constantin Eretescu, *Folclorul literar al românilor. O privire contemporană*, Editura Compania, București, 2004.

Groza 2004 = Liviu Groza, *Elemente de lexicologie*, Humanitas Educațional, București, 2004.

Hoarță Lăzărescu 1999 = Luminița Hoarță Lăzărescu, *Sinonimia și omonimia gramaticală în limba română*, Editura Cermi, Iași, 1999.

Hristea 1978 = Theodor Hristea, *Sinonimia frazeologică și lexico-frazeologică*, în „România literară”, nr. 29 din 20 iulie 1978, p. 8.

Munteanu 2007 = Cristinel Munteanu, *Sinonimia frazeologică în limba română din perspectiva lingvisticii integrale*, Editura Independența Economică, Iași, 2007.

Permyakov 1979 = G. L. Permyakov, *From proverb to folk-tale. Notes on the general theory of cliché*, „Nauka” Publishing House, Moscow, 1979.

Stati 1966 = Sorin Stati, *Homonymie, synonymie et équivalence en syntaxe*, în „Revue roumaine de linguistique”, XI, 1966, nr. 2, p. 133-146.

Tohăneanu 1976 = G. I. Tohăneanu, *Dincolo de cuvânt*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976.

Vasiliiu 1981 = Laura Vasiliiu, *Asupra sinonimiei derivatelor sufixale în română*, în vol. *Semantică și semiotică* (sub redacția lui I. Coteanu și a Luciei Wald), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 314-332.

Zugun 2000 = Petru Zugun, *Lexicologia limbii române*, Editura Tehnopress, Iași, 2000.